

การบริหารงานตามหลักพระพุทธศาสนา The Management of Managed by Buddhism

นรากร ปรีชาวนา

Narakorn Prichaona

คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University Isan Campus

Corresponding Author, E-mail: narakorn.pri@student.mbu.ac.th

Received 11/02/2024 | Revised 20/02/2024 | Accepted 20/02/2024

บทความวิชาการ (Academic Article)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการตามหลักพุทธศาสนา เนื่องจากโลกในยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านสภาพแวดล้อม สังคม การเมือง รวมถึงนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อนำพาให้องค์การไปสู่อนาคตที่ดี นักบริหารจึงต้องมีการนำเอาหลักพุทธศาสนาเข้ามาใช้ร่วมกับการบริหารด้วย เพื่อให้่องค์การมีความโปร่งใสเป็นไปตามครรลองคลองธรรม สามารถนำพาองค์การไปในทิศทางที่เป็นผลบวกและมุ่งความเป็นเลิศให้แก่องค์การ

คำสำคัญ: การบริหาร; การจัดการ; พระพุทธศาสนา

Abstract

This article aims to study management according to Buddhist principles. Because the world today is changing rapidly. Both in terms of environment, society, politics, including new innovations to lead the organization into a good future. Administrators therefore must bring Buddhist principles into use with management as well. To make the organization transparent and in line with Dhamma Able to lead the organization in a positive direction and focus on excellence for the organization.

Keywords: Administration; Management; Buddhism

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคมอย่างรวดเร็ว การทำงานในองค์กรต่าง ๆ มีการแข่งขันกันอย่างสูง ทำงานภายใต้สภาวะแรงกดดัน จึงทำให้องค์การต้องพยายามใช้ความคิดสร้างสรรค์และดึงความคิดสร้างสรรค์ที่อยู่ภายในตัวบุคคล ให้มีแนวทางการปรับปรุงการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่

เป็นจุดร่วมเหมือนกัน คือความสงบสุขของประชาชน ประเทศไทยมีการปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการหลายประการปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจของสังคมไทย ทำให้วิถีชีวิตของประชาชนต้องเปลี่ยนไปจากเดิม สังคมเสื่อมศรัทธาในภาครัฐรวมถึงเรื่องการบริหารและการทุจริตประพตมิชอบ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2545)

ความหมายของการบริหาร

คำว่า การบริหาร (Administration) ใช้ในความหมายกว้าง ๆ นิยมใช้กับกระบวนการบริหารงานใด ๆ ขององค์การที่ไม่ต้องการผลกำไรหรือผลประโยชน์ขององค์การ เช่น การบริหารราชการ ได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการบริหารไว้ ดังนี้

สมศักดิ์ คองเที่ยง (2542) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายอย่างซึ่งบุคคลร่วมกันกำหนดโดยใช้กระบวนการอย่างมีระบบและให้ทรัพยากรตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

สมคิด บางโม (2538) กล่าวว่า การบริหาร คือ ศิลปะในการใช้ คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ จากภายในองค์การและจากนอกองค์การ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพ

สำเริง บุญเรืองรัตน์ (2549) กล่าวว่า การบริหาร คือ การแก้ปัญหาอย่างมีระบบร่วมกันของบุคลากรระดับต่าง ๆ ขององค์การ เพื่อให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์การ

ไซมอน (Simon, 1966) กล่าวว่า การบริหารเป็นกิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ร่วมมือกันดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างร่วมกัน

روبินส์ (Robbins, 2004) กล่าวว่า การบริหาร คือ กระบวนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ โดยบุคคลทุกฝ่ายในองค์การร่วมกันปฏิบัติงาน

กระบวนการบริหาร (Administration Process) ประกอบด้วย

1. การวางแผน (Planning) หมายถึงกระบวนการในการกำหนดเป้าหมาย แผนงาน และตัดสินใจหาวิธีการที่ดีที่สุดที่ทำให้เป้าหมายนั้นบรรลุผลสำเร็จ

2. การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึงกระบวนการในการจัดตั้งและจัดวางทรัพยากรบุคคล และทรัพยากรที่ไม่ใช่บุคคล โดยวางแผนให้สามารถบรรลุผลสำเร็จขององค์การ

3. การนำและสั่งการ (Leading / Directing) หมายถึง กระบวนการของการมีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่นในการที่จะให้บุคคลอื่นมีพฤติกรรมในการทำงานที่ต้องการ และทำให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ

4. การควบคุม (Controlling) หมายถึง กระบวนการในการกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์การให้เป็นไปตามมาตรฐาน และเป้าหมายที่องค์การคาดหวัง และกำหนดไว้ (พระยยุทธศักดิ์ สิริจินโท, 2556)

สรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการหรือแก้ไขปัญหา รวมไปถึงการใช้ทรัพยากรภายในองค์การ เพื่อให้เกิดประโยชน์ และบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพ

ทรัพยากรการบริหาร

ได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของ ทรัพยากรการบริหาร ไว้ดังนี้

หวน พินธุพันธ์ (2549) ได้กล่าวถึงทรัพยากรว่า เป็นสิ่งที่เป็นตัวกลางที่ช่วยในการดำเนินงานขององค์การให้บรรลุผลสำเร็จ โดยทรัพยากรในการบริหารที่สำคัญคือ 4 Ms ได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของ และการจัดการ

สมคิด บางโม (2545) ได้กล่าวถึงทรัพยากรว่า ทรัพยากรในการบริหาร หมายถึง วัตถุและเครื่องใช้ต่าง ๆ เพื่อประกอบการดำเนินงานตามภารกิจให้บรรลุผลสำเร็จโดยทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ มนุษย์ เงิน วัสดุอุปกรณ์ และความสามารถในการจัดการ เครื่องจักร และตลาด ซึ่งหมายถึงปฏิสัมพันธ์ต่อผู้รับบริการ หรือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากภารกิจขององค์การ

จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ (2541) กล่าวว่า ทรัพยากรการบริหาร คือ ปัจจัยในการบริหารงาน ที่ทำให้เกิดผลสำเร็จในการดำเนินงานได้เป็นอย่างดี

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2551) กล่าวว่า ในการบริหารจัดการเพื่อให้การ ปฏิบัติงานบรรลุผลสำเร็จได้นั้น จะเกี่ยวข้องกับปัจจัยและทรัพยากรต่าง ๆ

รังสรรค์ อินทน์จันทน์ (2552) กล่าวว่า ทรัพยากรการบริหาร หมายถึง การที่องค์การได้นำสิ่งที่เป็นทรัพยากรการบริหารมาสนับสนุนการดำเนินงาน เพื่อทำให้เกิดการขับเคลื่อนกระบวนการบริหาร และนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยทรัพยากรการบริหาร

ปัจจัยพื้นฐานทางการบริหาร 4Ms ประกอบด้วย

1. คน (Man) ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด เพราะธุรกิจจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยความคิดของคน มีคนเป็นผู้ดำเนินการหรือจัดการทำให้เกิดกิจกรรมทางธุรกิจหลายรูปแบบ เพื่อให้ประสบความสำเร็จในการประกอบธุรกิจนั้น ๆ

2. เงิน (Money) เป็นปัจจัยในการดำเนินธุรกิจอีกชนิดหนึ่งที่ต้องนำมาประกอบเพื่อให้เกิดธุรกิจ ซึ่งแต่ละธุรกิจจะใช้ปริมาณเงินที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับธุรกิจนั้นมีขนาดเล็กหรือใหญ่

3. วัสดุหรือวัตถุดิบ (Material) ซึ่งในการผลิตสินค้า ต้องอาศัยวัตถุดิบในการผลิต ดังนั้นผู้บริหารต้องรู้จักบริหารวัตถุดิบให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ได้ต้นทุนที่ต่ำ และทำให้ธุรกิจได้ผลกำไรสูงสุด

4. วิธีปฏิบัติงาน (Method) ซึ่งการปฏิบัติงานในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินธุรกิจ ควรมีการวางแผน และควบคุมให้การปฏิบัติงานนั้นมีประสิทธิภาพ (โชคชัย อาษาสนา, 2555)

สรุปได้ว่า ทรัพยากรการบริหาร หมายถึง วัตถุและ เครื่องใช้ต่าง ๆ ที่องค์การได้นำมาสนับสนุนการดำเนินงาน เพื่อทำให้เกิดการขับเคลื่อนกระบวนการบริหาร โดยทรัพยากร ได้แก่ มนุษย์ เงิน วัสดุ อุปกรณ์ และความสามารถในการจัดการ เพื่อนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดการ

การจัดการ หมายถึง กระบวนการ การประสานกิจกรรมต่าง ๆ ในการดำเนินงานให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ขณะเดียวกันก็มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของ การจัดการ ไว้ ดังนี้

สิริรัตน์ ตันวัน (2552) กล่าวว่า การจัดการ (Management) หมายถึง ขบวนการที่ทำให้งานกิจกรรมต่าง ๆ สำเร็จลงได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลด้วยคนและทรัพยากรขององค์การ ขบวนการในความหมายของการจัดการนี้หมายถึงหน้าที่ต่าง ๆ ด้านการจัดการ ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การโน้มน้าองค์การ และการควบคุม

เดล (Dale, 1968) กล่าวว่า คือ กระบวนการจัดองค์การและการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า

ดริคเกอร์ (Drucker, 1998) กล่าวว่า การจัดการเป็นศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น

เซอโต (Certo, 2000) กล่าวว่า การจัดการ หมายถึง กระบวนการของการมุ่งสู่เป้าหมายขององค์การจากการทำงานร่วมกัน โดยใช้บุคคลและทรัพยากรอื่น ๆ หรือเป็นกระบวนการออกแบบ และรักษาสภาพแวดล้อมที่บุคคลทำงานร่วมกันในกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า การจัดการ หมายถึง กระบวนการของการมุ่งสู่เป้าหมายขององค์การจากการทำงานร่วมกันให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยการนำทรัพยากรที่องค์การมีมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด

กระบวนการจัดการ

การศึกษาการจัดการตามหลักการบริหาร ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหาร ซึ่งคนที่เป็นผู้บริหารจะต้องทำมีหน้าที่สำคัญอยู่ 7 ประการ คือ การวางแผนการจ้องค์การ การจัดคนเข้าทำงาน การสั่งการ

การประสานงาน การรายงานและการงบประมาณ หรือเรียกสั้น ๆ ว่า POSDCoRB ซึ่งประกอบด้วย รายละเอียดดังต่อไปนี้ (พิมลจรรย์ นามวัฒน์, 2544)

1. P - Planning : การวางแผน คือ การกำหนดเป้าหมายขององค์การว่า ต้องทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อะไร และจะดำเนินการอย่างไร

2. O - Organizing : การจ้องค์กร คือ การจัดตั้งโครงสร้างองค์กรให้ชัดเจน กำหนดอำนาจหน้าที่รับผิดชอบอย่างเป็นทางการภายในองค์การ

3. S - Staffing : การจัดบุคลากรปฏิบัติงาน คือ ฝ่ายบริหารต้องตัดสินใจอยู่ตลอดเวลาว่าจะดูแลควบคุมจัดสรรคนอย่างไรให้เหมาะสมกับงาน และทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. D - Directing : การอำนวยการ คือ การควบคุมบังคับบัญชา ควบคุมการปฏิบัติงาน และการประเมินผลผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นภารกิจที่ต้องทำอย่างต่อเนื่อง เป็นภารกิจในการใช้ศิลปะในการบริหารงาน

5. C - Coordinating : การประสานงาน คือ การร่วมมือประสานงาน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และราบรื่น คือหัวใจของการบริหาร

6. R - Reporting : การรายงาน คือ การรายงานความก้าวหน้า ปัญหา อุปสรรค ตลอดจนข่าวสารต่าง ๆ ขององค์การให้ทุกฝ่ายได้ทราบ เพื่อประโยชน์ในการติดตามการแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่เกิดจากการทำงาน

7. B - Budgeting : การงบประมาณ คือ หน้าที่ในการจัดสรร การวางแผนงบประมาณให้กับองค์การ และหน่วยย่อยต่าง ๆ ให้มีงบประมาณที่เหมาะสมและเพียงพอในการทำงาน

การบริหารงานตามหลักพระพุทธศาสนา

พระมหามงคฺล สารินทร์ (2557) การบริหารตามหลักคำสอนของพุทธศาสนา ให้เกิดความเป็นธรรม และพัฒนาได้อย่างยั่งยืน โดยใช้ระบบตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้ามาประยุกต์บริหารจัดการ

พระธรรมโกศาจารย์ (2549) กล่าวว่า การบริหารพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรม สองวันนับจากวันที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ นั่นคือวันอาสาฬหบูชา เมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมเทศนาเป็น ครั้งแรกแก่อปปัญจาศรัย ซึ่งทำให้เกิดสังฆรัตนะขึ้น เมื่อมีสังฆรัตนะเป็นสมาชิก ใหม่เกิดขึ้นใน พระพุทธศาสนาอย่างนี้ พระพุทธเจ้าต้องบริหารคณะสงฆ์

พระพรหมบัณฑิต (2553) กล่าวว่า การบริหารตามแนวพุทธธรรมเป็นอีกแนวทางที่มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนการบริหารให้เกิดความ เป็นธรรม และพัฒนาได้อย่างยั่งยืน โดยใช้ระบบตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้ามาประยุกต์บริหารจัดการ

ไชย ณ พล (2537) กล่าวว่า การบริหารเชิงพุทธ คือ การใช้ธรรมะในการปกครองโดยหลักการหรือ วิธีการใด ๆ ที่พิสูจน์แล้วว่าเอื้ออำนวยประโยชน์ทุกฝ่าย เกื้อกูลความสุขทั้งในปัจจุบัน อนาคตและที่สุดแห่งชีวิตอย่างแท้จริง

พระเทพเวที (2535) กล่าวว่า การบริหารเชิงพุทธ คือ การปกครองหรือการบริหาร เป็นสิ่งที่ควรจัดการให้เหมาะสมและสอดคล้องต่อความเป็นจริงผู้บริหารหรือผู้ปกครองควรปฏิบัติตน โดยใช้ธรรมะเป็นใหญ่ต่อการบริหารอันจะนำไปสู่ประโยชน์สูงสุดขององค์การ

พุทธวิธีการจัดองค์กรคณะสงฆ์ของพระพุทธเจ้าในสมัยพุทธกาลได้ 5 ประการ คือ

1. การกำหนดวัตถุประสงค์ (Objective) หมายถึง การกำหนดเป้าหมายในการทำงานภายในองค์กร 2. หลักการแบ่งงานกันทำ (Divide of work) หมายถึง การแบ่งแยกกิจกรรมภายในองค์กรออกเป็นลักษณะต่าง ๆ เพื่อให้มีการทำงานร่วมกัน

3. หลักการมอบหมายอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (Delegation of Authority and Responsibility) หมายถึง การกระจายอำนาจหน้าที่ไปยังส่วนต่าง ๆ ขององค์กรเพื่อให้เกิดการทำงานที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4. หลักการจัดสายการบังคับบัญชาและช่วงของการบังคับบัญชา (Command and Span of control) หมายถึง ลำดับชั้นของสายงานที่มีการมอบอำนาจหน้าที่ไปยังส่วนต่าง ๆ ขององค์กร

5. หลักการประสานงาน (Coordination) หมายถึง การติดต่อสื่อสารในองค์กรอันจะก่อให้เกิดความเข้าใจในจุดมุ่งหมายและวิธีการดำเนินงานในองค์กร (พระยุทธิศักดิ์ สิริจันโท, 2556)

สรุปได้ว่า การบริหารงานตามหลักพระพุทธศาสนา หมายถึง การนำเอาหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เข้ามาปรับใช้ร่วมกับการบริหารจัดการองค์การสมัยใหม่ เพื่อให้การบริหารเกิดความ เป็นธรรม โดยใช้ธรรมะเป็นใหญ่ในการบริหารอันจะนำไปสู่ประโยชน์สูงสุดขององค์การ

หลักธรรมที่นำมาใช้ในการบริหาร

หลักธรรมาภิบาล

หลักธรรมาภิบาล (Good governance) คือ หลักการบริหารจัดการที่ดี อันเกี่ยวข้องกับนโยบายของส่วนราชการและพฤติกรรมของบุคลากรในองค์กร สำหรับรัฐบาลไทยได้วางหลักของการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีไว้ว่า ประกอบด้วยหลักการ 6 ประการ ได้แก่ (ปธาน สุวรรณมงคล, 2555)

1. หลักนิติธรรม (The Rule of Law) หมายถึง การปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ
2. หลักคุณธรรม (Morality) หมายถึง การยึดมั่นในความถูกต้อง ส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้บุคลากรมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบ วินัย
3. หลักความโปร่งใส (Accountability) หมายถึง ถึงสุจริตไม่คดโกง

4. หลักการมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การให้โอกาสให้บุคลากร หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เข้ามามีส่วนร่วมทางการบริหารจัดการเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ

5. หลักความรับผิดชอบ (Responsibility) หมายถึง การตระหนักในสิทธิหน้าที่ สำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม

6. หลักความคุ้มค่า (Cost - effectiveness or Economy) หมายถึง การบริหารจัดการทรัพยากร ที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม ใช้อย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพ

พุทธโอวาท 3 ประการ

พุทธโอวาท 3 หรือ หลักธรรมเรื่องโอวาทปาฏิโมกข์ เป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสครั้งแรกแก่ พระสงฆ์ 1,250 รูป ในวันมาฆบูชา มี 3 ประการ ได้แก่ (ทีมงานทรูปลูกปัญญา, 2564)

1. การไม่ทำความชั่ว หมายถึง การละเว้นการทำความผิดทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ
2. การทำความดี หมายถึง การประพฤติปฏิบัติที่ดีทั้งทางกาย ทางวาจาและทางใจ
3. ทำใจของตนให้บริสุทธิ์สะอาด ไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง

อริยทรัพย์

อริยทรัพย์ 7 หมายถึง ทรัพย์สิน เงินทอง เป็นทรัพย์ที่ไม่จีรังยั่งยืน เมื่อไม่มีสติรู้เท่าทันมีแต่จะนำ ความทุกข์มาให้ผู้ครอบครอง เมื่อได้สูญเสียทรัพย์สินเหล่านั้นไป แต่อริยทรัพย์ คือ ทรัพย์อันประเสริฐ 7 ประการ ซึ่งเป็นทรัพย์ที่จะติดตัวเราไปทุกที่ ไม่มีใครมาแย่งชิงไปได้ เพราะอริยทรัพย์จะเป็นทุนทางใจ ได้แก่ (พระครูปลัดบัณฑิต อินทเมธี, 2565)

1. ศรัทธา คือ การเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ
2. ศีล คือ การประพฤติการวาทาเรียบร้อย
3. หิริ คือ ความละอายต่อบาปทุจริต
4. โอตตัปปะ คือ ความเกรงกลัวต่อบาป
5. พาหุสัจจะ คือ ความเป็นคนได้ยินได้ฟังมามาก
6. จาคะ คือ การให้ปันสิ่งของแก่คนที่ควรให้
7. ปัญญา คือ ความรอบรู้ทั้งสิ่งที่เป็นประโยชน์

หลักทศพิธราชธรรม

ทศพิธราชธรรม 10 ประการ เป็นข้อปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบสำหรับพระมหากษัตริย์ โดยนำเอา หลักธรรม 10 ประการนี้มาปฏิบัติในการบริหารการปกครอง เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและเกิดความสวัสดิ์ ในสังคมผู้บริหารยังสามารถใช้หลักธรรม 10 ประการสร้างแรงจูงใจในการทำงานของบุคลากรทุกระดับชั้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด และสำเร็จตามเป้าหมาย หลักทศพิธราชธรรม 10 ประการ ได้แก่ (พระธรรมโกศาจารย์, 2549)

1. ทาน คือ การให้ทรัพย์สินวัตถุสิ่งของ หรือการให้สิ่งอื่นที่ไม่ใช่วัตถุสิ่งของ เช่น เวลา การให้ความรู้ การชี้แนะที่เป็นประโยชน์ในการทำงาน
2. ศีล คือ การอยู่ในศีลธรรมอันดีทั้งกาย วาจา และทางใจ รวมทั้งการประพฤติตนตามระเบียบวินัยของหน่วยงาน
3. บริจาคะ คือ การเสียสละ การเสียสละเพื่อส่วนรวม เพื่อประโยชน์ของบุคลากร และเพื่อองค์กร

4. อาชวะ คือ ชื่อสัตย์สุจริตต่อองค์กร ต่อบุคลากร เป็นผู้ตรงต่อหน้าที่รับผิดชอบ
5. มัทวะ คือ ความสุภาพอ่อนโยน แสดงออกถึงกิจกรรมารยาทที่สุภาพเรียบร้อย ปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างให้เกียรติ และการพูดจาสุภาพไพเราะ นุ่มนวล กับบุคคลในทุกระดับ
6. ตปะ คือ ความเพียรพยายาม ความบากบั่นความก้าวหน้า ไม่ถอยหลัง
7. อักโธระ คือ ความไม่โกรธแสดงถึงความมีเหตุผล ไม่โกรธผู้ร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างไร้เหตุผล รู้จักระงับความขุ่นเคือง
8. อวิหิงสา คือ ความไม่เบียดเบียน ไม่แสดงการกดขี่ข่มเหงผู้ใต้บังคับบัญชา โดยใช้อำนาจที่เหนือกว่าเบียดเบียนผู้อื่น
9. ชันติ คือ ความอดทน การมีมานะอดทนในการทำงาน มีความอดทนต่ออารมณ์ยั่วต่าง ๆ ที่เข้ามา
10. อวิโรธนะ คือ การมีความยุติธรรมยึดมั่นในหลักของความยุติธรรม ความเที่ยงตรง ไม่เอนเอียงหรือหวั่นไหว ไม่มีอคติโดยมิชอบ

บทสรุป

พระพุทธศาสนาสามารถอธิบายความสัมพันธ์ของการบริหารจัดการเกี่ยวข้องกับการบริหารงานตามหลักพุทธศาสนาโดยคำนึงถึงคุณธรรมและจริยธรรมที่มีคุณค่า เพราะมนุษย์เป็นผู้ที่บริหารจัดการองค์กร การบริหารจัดการองค์กรที่ดีจะเน้นเทคนิคและวิธีการ และการแข่งขันให้องค์กรบรรลุสู่เป้าหมายตามแบบของทุนนิยม แต่หากผู้บริหารจะนำหลักการบริหารเชิงพุทธศาสตร์เข้ามาประกอบให้เข้ากับการบริหารงานในปัจจุบัน ก็ถือว่าเป็นแนวทางใหม่ที่ยั่งยืน มีความมั่นคง และสร้างความเป็นธรรมต่อบุคคลหรือสังคมที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอย่างชาญฉลาด รวมทั้งสร้างประสิทธิภาพ ประสิทธิผลต่อการบริหารงานรวมทั้งจะเป็นหลักการของนักบริหารในการบริหารจัดการองค์กรของตนอย่างมีระบบ โดยยึดหลักคุณธรรมด้วย

เอกสารอ้างอิง

- จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ. (2541). *การจัดการด้านปัจจัยในการบริหารงาน*. กรุงเทพมหานคร. ไทยวัฒนาพานิช.
- โชคชัย อาษาสนา. (2555). *การบริหารงาน 4M*. สืบค้นเมื่อ 7 กุมภาพันธ์ 2567. เข้าถึงได้จาก : <https://www.gotoknow.org/posts/453488>.
- ไชย ณ พล. (2537). *ปรัชญาชีวิตและการรู้แจ้ง*. กรุงเทพมหานคร. สำนักพิมพ์เคล็ดไทย.
- ทีมงานทรูปลูกปัญญา. (2567). *โอวาท 3 เบญจศีล เบญจธรรม*. สืบค้นเมื่อ 7 กุมภาพันธ์ 2567. เข้าถึงได้จาก: <https://www.truepllookpanya.com/learning/detail/33561>.
- ปธาน สุวรรณมงคล. (2557). *ธรรมาภิบาล*. สืบค้นเมื่อ 7 กุมภาพันธ์ 2567. เข้าถึงได้จาก : <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=ธรรมาภิบาล>.
- พระธรรมโกศาจารย์. (2549). *พุทธวิธีบริหาร*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูปลัดบัณฑิต อินทเมธี. (2565). *สะสมอริยทรัพย์ ความสุขที่ยั่งยืน*. สืบค้นเมื่อ 7 กุมภาพันธ์ 2567. เข้าถึงได้จาก : <https://www.dailynews.co.th/news/1129731/>.
- พระพรหมคุณาภรณ์. (2553). *ธรรมานุญชีวิต*. กรุงเทพฯ. ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

- พระมหามงคล สารินทร์, อภิสิทธิ์ ทรงบัณฑิตย, สมชาย เทพแสง. (2557). *การบริหารตามแนวพุทธธรรม*. สืบค้นเมื่อ 7 กุมภาพันธ์ 2567. เข้าถึงได้จาก : <https://ejournals.swu.ac.th/>.
- พระยุทธศักดิ์ สิริจโนโท. (2556). *กระบวนการบริหารจัดการ*. สืบค้นเมื่อ 7 กุมภาพันธ์ 2567. เข้าถึงได้จาก : <https://www.gotoknow.org/posts/530706>.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2535). *พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์*. เชียงใหม่. คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พิมลจรรย์ นามวัฒน์. (2544). *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการบริหารธุรกิจ*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร. เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล.
- รังสรรค์ อินทน์จันทน์. (2552). *ปัจจัยที่มีผลต่อความก้าวหน้าการถ่ายโอนภารกิจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณี องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ในจังหวัด นครปฐม*. วิทยานิพนธ์ ปรัชญาดุสิตบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- วิรัช วิรัชนิการวรรณ. (2551). *การวิเคราะห์เปรียบเทียบความหมายของการบริหารการจัดการการบริหาร การพัฒนา และการบริหารจัดการ*. นนทบุรี. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. เอกสารประกอบการบรรยาย.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2545). *องค์การและการจัดการ*. กรุงเทพมหานคร. ธรรมสาร.
- สมคิด บางโม. (2538). *หลักการจัดการ*. กรุงเทพมหานคร. สำนักพิมพ์วิทย์พัฒนา.
- สมคิด บางโม. (2545). *การบริหาร*. กรุงเทพมหานคร. ไทยวัฒนาพานิช.
- สมศักดิ์ คงเที่ยง. (2542). *หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร. มิตรภาพการพิมพ์และสตูดิโอ.
- สิริรัตน์ ตันวัน. (2552). *ทฤษฎีการจัดการองค์กรและการตัดสินใจของผู้บริหาร*. สืบค้นเมื่อ 7 กุมภาพันธ์ 2567. เข้าถึงได้จาก : <https://docs.google.com/document/>.
- สำเร็จ บุญเรืองรัตน์. (2549). *การวัดผลและประเมินผลการศึกษา*. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา.
- หวน พิณรุฬพันธ์. (2549). *การบริหารการศึกษานักบริหารมืออาชีพ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี. พิณรุฬพันธ์การพิมพ์.
- Certo, S. C. (2000). *Modern Management*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Ernest Dale. (1968). *Management. Theory and Practice*. New York. McGraw-Hill.
- Robbins, S.P. (2004). *Management*. 5th ed. New Jersey: Prentice Hall.
- Simon, H.A. (1966). *Administrative Behavior*. New York: The Free Press.